


Уредник на едицијата: Никола Гелевски  
Уредник: Иван Шопов  
Графичко уредување: КОМА

www.templum.com.mk

traduki 

Објавувањето на ова дело беше поддржано од ТРАДУКИ, книжевна мрежа, на која ѝ припаѓаат Сојузното министерство за европски и меѓународни прашања на Република Австрија, Министерството за надворешни работи на Сојузна Република Германија, швајцарската културна фондација Про Хелвеција, КултурКонтакт Австрија, Гете Институтот, Агенцијата за книги на Словенија ЈАК, Министерството за култура на Република Хрватска и фондацијата „С. Фишер“.

© copyright of the translation: S. Fischer Foundation by order of  
TRADUKI

## Фотографија на корица: Ruben Brulat

СIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент  
Охридски”, Скопје

821.112.2(436)-31

МУЗИЛ, Роберт

Поматувањата на воспитаникот Терлес / Роберт Музил ; превод  
од германски јазик Ксенија Чочкова. - Скопје : Темплум, 2014. -  
290 стр.; 17 см. - (Квир сквер ; кн. 5)

Превод на делото:

Die verwirungen des zöglings Törless / Robert Musil

ISBN 978-608-4658-36-8

I. Musil, Robert види Музил, Роберт

COBISS.MK-ID 95967242

**Клуб**  
клуб 5

**РОБЕРТ МУЗИЛ**  
**ПОМАТУВАЊАТА**  
**НА ВОСПИТАНИКОТ**  
**ТЕРЛЕС**

Превод од од германски:  
Ксенија Чочкова



ТЕМПЛУМ

Скопје, 2014

Robert Musil

DIE VERWIRRUNGEN  
DES ZÖGLINGS TÖRLESS

„Веднаш шїом нешїо ќе искажеме, на необичен начин го обезвреднуваме. Веруваме дека сме се нурнале во длабочинише на безднаша, а кога повшорно ќе излеземе на површинаша, воденаша кајка на нашише бледи прсиши не наликува повеќе на морешо од кое пошекнува. Мислиме дека сме откриле рудник со прекрасни богајсїва, а кога повшорно ќе излеземе на свеїлинаша на деної, уидуваме дека со себе сме зеле само лажни драгоцени камења и скршени сїакленца; а сїако богајсївошо во шемнинаша и онашаму свеїка неїроменешо.“

Метерлинк



Мала станица на пругата што води кон Русија.

Право, во недоглед, меѓу жолтиот чакал на широкиот насип водеа четирите паралелени железнички шини во двете насоки; покрај секоја, како некаква валкана сенка, темна линија врз почвата, создадена од испарувањата.

Зад ниската станична зграда, обоена во маслена боја, кон рампата на железничката станица водеше широка избраздена улица. Нејзините рабови се губеа во изгазената

почва околу неа и можеа да се препознаат само преку двата реда багреми кои стоеја тажно на двете страни со изжеднети лисја, задушени од прашината и шутот.

Дали поради тие тажни бои, или поради бледата, слаба светлина на попладневното сонце, изморена од пареата: предметите и луѓето имаа нешто рамнодушно, нешто безживотно, механичко на себе, како да се извадени од сцената на некој куклен театар. Одвреме-навреме, во еднакви интервали, шефот на станицата излегуваше од својата канцеларија, со истото вртење на главата кон широката пруга со погледот ги бараше сигналите на стражарските куќички, кои сè уште не го најавуваа приближувањето на брзиот воз, кој доцнесе многу поради застојот на границата; потоа со тоа едно и исто движење на раката го вадеше својот џебен часовник, одмавнуваше со главата и повторно исчезнуваше; токму онака како што се појавуваат и исчезнуваат фигурите, кои на секој час излегуваат од старите часовници на кулите.

На широките тврдо изгазени патеки меѓу шините и зградата одеше весела група млади луѓе, лево и десно од еден постар брачен пар, кој го претставуваше средиштето на по малку гласниот разговор. Но, и радоста на оваа група не беше вистинска; вревата од веселото



сmeeње се чинеше дека занеме по само неколку чекори, како рамнодушно да потона во почвата поради некој непробоен, невидлив отпор.

Госпоѓата на дворскиот советник Терлес, дама на можеби четириесетгодишна возраст, зад својот непробоен превез ги криеше своите тажни, од плачот малку поцрвенети очи. Мораше да се збогуваат. И нејзе ѝ беше тешко што сега повторно мора да го остави своето единствено дете, лишена од можноста самата да бдее над својот миленик. Зашто малиот град се наоѓаше далеку од главниот град, во истокот на кралството, во ретко населениот, сушен земјоделски предел.

Причината поради која госпоѓа Терлес мораше да се помири со фактот дека нејзиното момче е во една толку далечна, негостољубива туѓина, беше што во овој град се наоѓаше еден славен интернат, кој беше основан уште во минатиот век, на почвата на еден верски вакаф, и тоа токму таму на периферијата, за да се заштити младината во развој од расипничките влијанија на еден голем град.

Зашто тука своето образование го стекнуваа синовите од најдобрите семејства во земјата, за по напуштањето на институтот да продолжат на универзитет или да стапат во

воената и државната служба, и во сите овие случаи како и во разговорите во добрите општествени кругови важеше како посебна препорака, да се порасне во интернатот В.

Пред четири години брачниот пар Терлес реши да попушти пред амбициозниот притисок на своето момче и да издејствува тоа да биде примено на институтот.

Поради оваа одлука подоцна се пролеаја многу солзи. Бидејќи од самиот миг кога неповратно се затвори портата на институтот зад него, малиот Терлес почна да страда од страшен, страсен копнеж за дома. Ниту наставните часови, ниту игрите на големите раскошни ливади во паркот, ниту другите забави кои им ги нудеше интернатот на своите воспитаници, не успеаја да го привлечат; одвај да учествуваше во нив. Сè гледаше како низ некаков превез и преку ден често се мачеше да го пригуши своето упорно липање; но навечер постојано заспиваше во солзи.

Им пишуваше писма дома, речиси секојдневно, и живееше само во овие писма; сè друго што правеше му се чинеше дека е засенето, безначајно случување, рамнодушни станици, како бројките на часовите на еден часовник. Но кога пишуваше, чувствувааше нешто значајно, нешто посебно во себе; како остров полн со прекрасни сонца и бои,

во него се искачуваше нешто од морето на сиви чувства кое од ден на ден студено и рамнодушно го опколуваше.

И кога преку ден, за време на играњето или наставата, ќе помислеше на тоа дека вечерта ќе го пишува своето писмо, се чувствуваше како да носи скриен златен клуч на невидливо ланче, со кој кога никој нема да гледа, ќе ја отвори портата која води кон прекрасни градини.

Необичното во тоа беше, што оваа неочекувана, растргнувачка наклонетост кон своите родители и за него беше нешто ново и туѓо. Не ја насетувааше претходно, тој со задоволство и доброволно замина на институтот, да, тој дури и се смееше, кога мајка му на првата разделба не можеше да се смири од плачење, и дури подоцна, откако веќе неколку дена беше сам и се чувствуваше релативно добро, во него изби таа наклонетост ненадејно и силно.

Тој тоа го сметаше како копнеж за дома, како потреба за родителите. Во суштина, тоа беше нешто многу понеодредено и посложено. Бидејќи „предметот на овој копнеж“, сликата на неговите родители, воопшто не се содржеше во него. Мислам, не постоеше она одредено пластично, не само во спомените, туку и телесно сеќавање на една љубена личност, кое ги отвора сите

сетила и е зачувано во сите сетила, така што човек не може да стори ништо, освен немо и невидливо да го чувствува присуството на другиот покрај себе. Тоа наскоро почна да звучи како резонанца која само уште некое време продолжуваше да трепери. Терлес во тоа време, на пример, повеќе не можеше да си ја замисли пред очи сликата на своите „мили, мили родители“ - така им се обраќаше во мислите. Ако се обидеше, тогаш на ова место се издигнуваше безграничната болка, чијшто копнеж телесно го казнуваше, но која ја задржуваше по своја волја, бидејќи нејзините пламени истовремено го болеа и го восхитуваа. Па така помислата на неговите родители за него сè повеќе стануваше чиста можност да го негува во себе ова егоистично страдање, кое го затвораше во својата сладострасна гордост, како во изолираноста на некоја капела, во која пред стоте разгорени свеќи и стоте погледи од светите слики стои некој кој самиот се камшикува и си распрнува темјан меѓу болките.

Потоа, кога неговата „тага по домот“ престана да биде толку жестока и постепено почна да се губи, тој негов начин на однесување се покажа прилично јасно. Со нејзиното исчезнување не дојде до толку долго очекуваниот мир, туку таа остави некоја празнина во душата на младиот Терлес. И во оваа

празнина, во оваа неисполнетост тој препозна дека не бил само копнежот оној кој исчезнал, туку таму имало и нешто позитивно, некоја духовна сила, нешто што во него расцутило под изговорот на болката.

Но, сега тоа помина, и тој го почувствува изворот на ова прво повозвишено блаженство дури откако пресуши.

Во ова време во неговите писма повторно се изгубија страдалничките траги на разбудената душа, и на нивно место настапија обилни описи на животот во институтот и на новостекнатите другари.

Тој самиот притоа се чувствуваše осиромашено и соголено како младо дрвце, кое по сè уште бесплодните пупки ја доживува првата зима.

Но, неговите родители беа задоволни. Тие го љубеа со една силна, животинска нежност, лишена од мисли. Секојпат кога тој ќе ги посетеше во слободните денови добиени од интернатот, по неговото заминување на дворската советничка куќата одново ѝ се чинеше празна и мртва, и по секоја ваква посета уште неколку дена таа одеше со солзи во очите низ собите, овде-онде милно допирајќи по некој предмет, на кој се задржале окото или прстот на момчето. И двајцата беа подготвени

во секое време да бидат распарчени на мали парчиња за него.

Беспомошната трогнатост и страдалничката, пркосна тага во неговите писма болно ги засегнуваше и ги доведуваше во состојба на крајна пречувствителност; ведрата, задоволна лекомисленост која потоа следуваше ги правеше и нив весели, и колку што можеа повеќе го поддржуваа во чувството дека со тоа е надмината одредена криза.

Ниту во едното ниту во другото тие не го препознаваа симптомот на одреден духовен развој; многу повеќе, тие во иста мера ги примаа болката и смирувањето како природна следственост на дадените околности. Тие не забележуваа дека тоа беше првиот, неуспешен обид на младиот човек, препуштен сам на себе, да ја разоткрие внатрешната сила.

-----  
Терлес сега се чувствуваеше многу незадоволен и залудно опипуваше овде-онде по нешто ново, кое требаше да му послужи како потпора.

-----  
Една епизода од ова време беше карактеристична за она што тогаш се подготвуваше во Терлес, за подоцна да се развие во него.

Имено, еден ден во институтот пристигна младиот кнез Х., кој потекнуваше од една од највлијателните, најстарите, и најконзервативни благороднички лози на кралството.

Сите други сметаа дека неговиот мек поглед е блуткав и афектиран; го исмеваа како женски начинот на кој го издаваше едниот колк и начинот на кој бавно си играше со прстите, додека зборуваше. Но, особено се исмеваа на тоа што во интернатот не го донесоа неговите родители, туку неговиот дотогашен учител, доктор по теологија и свештено лице.

Но, на Терлес тој му остави силен впечаток уште од првиот момент. Можеби во тоа имаше удел и околноста што тој беше принц кој имаше пристап во дворот, но, во секој случај тоа беше некој кој беше поинаков од другите кои ги запозна тука.

Се чинеше дека молчењето од стариот покраински благороднички замок и верските обичаи се сè уште важен дел од неговото битие. Кога чекореше, неговите движења беа нежни, еластични, со она по малку срамежливо повлекување и воздржаност, типични за навиката на осамено чекорење низ редицата празни сали, каде човек очекува дека во секој миг некој друг затрчано ќе најде од невидливите ќошиња на празните простории.

Па така за Терлес односот со принцот стана извор на едно убаво психолошко задоволство. Во него се отвори оној пат на запознавање на луѓето, кој учи дека човекот се запознава и по спуштањето и кревањето на гласот, по начинот на кој зема некој предмет во раката, дури и по бојата и звукот на неговото молчење и држењето на телото со кое се вклопува во некој простор, накратко, по овој променлив, одвај забележлив а сепак суштински начин да се биде човечко битие со душа, начин кој како скелет ја обвива сржта на она што е поимливо и опиливо и треба да се препознае и ужива, затоа што преку него може да се насети духот на личноста.

Терлес за ова кратко време живееше како во идила. Не му пречеше побожноста на неговиот нов пријател, која нему, кој потекнуваше од граѓански слободоумен дом, всушност му беше нешто туѓо. Тој ја прифати без понатамошно размислување, во неговите очи таа дури и создаваше една особена предност на принцот, бидејќи на тој начин само го издигнуваше битието на овој човек, за кое тој чувствуваше дека воопшто не е слично со неговото, а и дека е целосно неспоредливо.

Во друштвото на овој принц се чувствуваше како во некоја осамена капела, и помислата дека тој всушност не припаѓа таму, целосно исчезнуваше пред задоволството на желбата



барем еднаш да ја здогледа светлината на денот низ црковните прозорци, и да остави погледот долго да му почива врз бескорисните позлатени орнаменти кои се многубројни во душата на овој човек, додека во себе не стекне макар нејасна слика за нив; па немоќен да размислува за тоа, со прстот повлекуваше убава, но според некои необични правила, испреплетена арабеска.

Но, потоа ненадејно дојде до раздор меѓу двајцата

Поради глупост, како што потоа мораше Терлес да си признае себеси.

Имено, тие еднаш сепак се скараа за религиозните прашања. И во овој момент всушност се случи сè. Како да беше независен од Терлес, неговиот разум јурна незадржливо кон нежниот принц. Го навтаса со потсмевот на разумот, варварски ја уништи филигранската градба, во која беше вдомена неговата душа, и така во лутина се разотидоа.

Оттогаш не разменија ниту збор. Терлес, иако како во магла, беше свесен дека направил нешто бесмислено, и некакво нејасно, емотивно разбирање му велеше дека оваа крута мерка на разумот во сосема погрешно време уништи нешто убаво и пријатно. Но, ова нешто беше сосема надвор од неговата моќ. Некој вид копнеж по минатото остана засекогаш

во него, но се чинеше дека западнал во едно поинакво струење, кое го одвлекуваше сè подалеку.

По некое време принцот го напушти интернатот во кој не се чувствувааше добро.

---

Сега на Терлес му беше многу празно и здодевно. Но, тој едноставно веќе беше постар и во него почнаа нејасно и постепено да се јавуваат првите знаци на полова зрелост. Во овој период од својот развој тој склучи неколку нови пријателства кои, подоцна, за него имаа најголема важност. Како на пример со Бајнеберг и Рајтинг, со Моте и Хофмаер, со овие млади луѓе, во чие друштво денес ги придружуваше своите родители до железничката станица.

Најчудно беше што тие беа токму најзлобните од неговата генерација, всушност беа талентирани и секако со добро потекло, но понекогаш беа до суровост диви и нескротливи. И причината што токму тие го оковаа Терлес во своето друштво, лежеше во неговата сопствена несамостојност, која, откако се подели од принцот, беше многу изразена. Тоа беше дури и во праволиниско продолжување на овој пресврт, бидејќи значеше страв од премногу суптилната чувс-

твеност, која беше во спротивност со природата на неговите соученици, здрави, силни, и полни со живот.

Терлес целосно им се предаде на нивните влијанија, бидејќи неговата душевна состојба сега изгледаше отприлика вака: на негова возраст во гимназија веќе се читаа Гете, Шилер, Шекспир, можеби дури и модерните. Тоа потоа делумно излегуваше на површина и се слеваше во сеќавањето. Настануваа римски трагедии или сензитивна лирика, кои во вообичаено долгите интерпункции се пробиваа како во нежна, просирна тантела: работи кои сами по себе се смешни, но се од непроценливо значење за сигурноста на развојот. Бидејќи овие надворешни асоцијации и позајмените чувства ги пренесуваа младите луѓе преку опасната мека душевна почва на тие години, во кои човекот мора да си значи нешто на самиот себеси, а сепак е премногу нецелосен за тоа да биде возможно. Притоа е неважно дали подоцна ќе остане нешто од ова кај некого или не; бидејќи подоцна секој сам се пронаоѓа себеси на некој начин, а опасноста постои само во годините на пресвртот. Кога на еден таков млад човек би му се укажало на смешната страна на неговата личност, тогаш би ја изгубил цврстата подлога под себе, или би паднал како разбуден месечар,

кој одеднаш не гледа ништо друго пред себе освен празнина.

Оваа илузија, овој трик во полза на развојот недостасуваше на институтот. Бидејќи таму во збирките книги се вбројуваа и класиците, но тие важеа за здодевни, а меѓу останатите книги можеа да се најдат само уште сентиментални збирки со новели и војнички хуморески без хумор во нив.

Секако, малиот Терлес, буквално гладен за книги, ги прочита сите, и по некоја банално нежна сцена од една или друга новела понекогаш делуваше уште некое време врз него, но немаше влијание, вистинско влијание врз неговиот карактер.

Во тоа време се чинеше дека тој воопшто и нема карактер.

Под влијание на оваа или онаа лектира, тој, на пример, ќе напишеше и самиот по некој краток расказ или започнуваше да пишува романтичен еп. Во возбудата за љубовните страдања на неговите херои му се руменеа образите, неговиот пулс се забрзуваше, очите му засветкуваа.

Но, веднаш штом ќе го испуштеше перото од рака, завршуваше сè; во одредена мера неговиот дух живееше само во движењето. Оттаму за него беше можно да напише песна